

DRUŽBA, 5. razred

UČNA TEMA: Gospodarstvo in druge posebnosti dinarsko-kraškega sveta

Za dinarski svet so značilne majhne kmetije.
Te niso mogle preživeti družine samo s kmetijstvom, zato so se morali ljudje ukvarjati še z drugimi dejavnostmi.

**Ukvarjali so se z žagarstvom,
suhorobarstvom, tovorništvom in
prevozništvom, fužinarstvom, lončarstvom,
nekje pa tudi z rudarstvom.**

Glavno naravno bogastvo dinarskega sveta je gozd, zato so se mnogi prebivalci ukvarjali s predelavo lesa. Z lesom tesno povezana dejavnost je ŽAGARSTVO.

Tako kot mlini so bile tudi žage vezane na vodo, ki jih je poganjala. Tako so ob kraških izvirih in rekah nastale številne žage, ki pa jih danes, na žalost, skoraj ni več.

Najprej je bilo potrebno drevesa posekati in spraviti v dolino. Mnogokrat so to delo opravljali pozimi, ker je šlo po zasneženih drčah lažje.

Zimski čas je bil čas spravila lesa v dolino, pri čemer so uporabljali posebne naprave, imenovane **riže**. Gozdni delavci so ločili več vrst riž: najenostavnejše so bile zemeljske drče, pri čemer so izkoristili naravne jarke in vdolbine.

Ponekod so pozneje zgradili gozdne železnice.

Les so obdelovali na vodnih žagah.

Pred 150 leti so začeli uporabljati žage na parni pogon, pozneje pa elektriko.

Z uporabo parnih žag se je v teh krajih začela razvijati **LESNA INDUSTRIJA**. Ta industrijska panoga je v dinarskem svetu pomembna še danes.

Že pred 500 leti so prebivalci Ribnice in okoliških krajev od cesarja dobili posebno pravico do **KROŠNJARJENJA** – prodaje **SUHE ROBE**.

V zimskih mesecih je pri majhnih kmetih in kočarjih na Ribniškem vsa družina izdelovala suho robo. To so **LESENI IZDELKI ZA VSAKDANJO RABO**.

Ker so v tistih časih Turki vpadali v naše kraje in ob tem naredili veliko škode na poljih, so se ljudje z veseljem oprijeli suhorobarstva, ker jim je to prinašalo dodaten zaslužek.

SUHOROBAR ali KROŠNJAR s KROŠNJO ali KANONOM. Od doma so odhajali spomladi in se vračali jeseni.

Prek dinarskega sveta so od nekdaj vodile pomembne PROMETNE POTI. Že od rimskih časov je bila Vrhnika pomembno prometno križišče.

Tu so pretovarjali blago, ki je prihajalo s čolni po Savi in Ljubljanici.

Prevzemali so ga TOVORNIKI in PREVOZNIKI. Po kopnem so nadaljevali pot proti morju.

Proti morju so tovorili veliko železarskih izdelkov, žita, usnje, živo srebro,...

Proti notranjosti so od morja prinašali sol in drugo blago. Glavna pot proti morju je vodila skozi Postojnska vrata.

Še danes je ob stari cesti proti morju v krajih med Logatcem in Planino mogoče opaziti velike obcestne domačije.

V njih so bile večkrat tudi gostilne s prenočišči, skladišča za razno blago in hlevi za konje.

V določenem obdobju je bilo uspešno tudi RUDARSTVO in sicer v Kočevju in v Kanižarici pri Črnomlju. Ta dva rudnika premoga danes ne delujeta več.

Rudniški delavci pri izkopavanju rjavega premoga v Kanižarici.

Kmetje so KOZOLCE uporabljali za sušenje nekaterih poljskih pridelkov, zlasti žita v snopih, detelje, fižola in sena.

Na Dolenjskem, Kočevskem in na območju Loža najdemo kozolce, ki so priključeni gospodarskim poslopjem.

Nekoč je bil pri nas precej razvit lov na POLHE. Lovili so jih zaradi mesa in kožuha. Danes je polharjenja vedno manj.

Bloška planota je znana po BLOŠKIH SMUČEH. Omenja jih že Valvasor v 17. stoletju, verjetno pa so še starejše.

Slika je posredoval Aleš Guček, prepovedano kopiranje.

Domačini, tako moški kot ženske, so jih uporabljali za pot do cerkve, v sosednjo vas ali na pogreb.

Slika je posredoval Aleš Guček,
prepovedano kopiranje.

ZAPIS V ZVEZEK

V dinarskem svetu, kjer so bile v preteklosti možnosti za razvoj kmetijstva manj ugodne, so se razvile nekatere dodatne dejavnosti. To so ŽAGARSTVO, SUHOROBARSTVO, KROŠNJARJENJE, TOVORNIŠTVO, PREVOZNIŠTVO, LONČARSTVO, FUŽINARSTVO, RUDARSTVO.

Na tem območju so bile hiše precej različne. Najskromnejše so bile v Beli krajini, medtem ko so bile dosti večje ob glavni prometni poti do morja (Vrhnika, Postojna, Logatec, Planina,...)